

Valsts atbalsts vai tirgum raksturīgs darījums: kā atšķirt? 1/39/24

PwC Legal vecākā juriste
Sarmīte Zakovska

Kas ir tirgus ekonomikas dalībnieka kritērijs?

Tirgus ekonomikas dalībnieka kritērijs (saukts arī par “privātā investora principu”) ir analītisks instruments, ko izmanto Eiropas Komisija, lai izslēgtu tādas priekšrocības uzņēmumam, kas iegūtas, valstij iejaucoties noteiktā tirgū. Šim kritērijam ir nepieciešama sarežģīta ekonomiskā analīze un juridiskais pamatojums, lai novērtētu, vai hipotētisks privāts investors konkrētajā tirgū veiktu salīdzināmu iejaukšanos un ar tādiem pašiem nosacījumiem kā valsts. Ja atbilde ir apstiprinoša un darījums ir atbilstošs tirgum, tas visticamāk netiks uzskatīts par valsts atbalstu, jo darījuma otrai pusei (uzņēmumam) nav sniegta ekonomiska priekšrocība, ko tas nebūtu saņēmis parastos tirgus apstākļos.

Kā novērtēt, vai tirgū ir iespējama līdzvērtīga darbība?

Komisijai (un valstij – atbalsta sniedzējam) ir jānostājas saņēmējuzņēmuma pozīcijā un jānovērtē, vai saņemto priekšrocību (piemēram, kredīta garantijas piešķiršanu, kapitāla iepludināšanu vai parāda dzēšanu) varētu piedāvāt arī citi uzņēmumi šajā tirgū. Ja atbilde uz šo jautājumu ir apstiprinoša, tad piemērojams tirgus ekonomikas dalībnieka kritērijs un tiek veikta tālāka novērtēšana.

Īpaši svarīgi ir ņemt vērā, vai darījuma veikšanas brīdī tas ir uzskatāms par ekonomiski, komerciāli un finansiāli racionālu, ņemot vērā tā rentabilitātes perspektīvu īstermiņā vai ilgtermiņā un citas iesaistītās komerciālās vai ekonomiskās intereses. Saskaņā ar ES Tiesas praksi *ex post* ekonomiskie novērtējumi, kas retrospektīvi pierāda ieguldījuma rentabilitāti, nebūs pietiekami.¹

Savukārt valsts kā valsts iestādes izmaksas un ieguvumi, kas saistīti, piemēram, ar nodarbinātības līmeni vai budžeta ieņēmumu pieaugumu, sociālo vai reģionālo attīstību un citiem politikas apsvērumiem, nav jāņem vērā, piemērojot šo kritēriju. Tas ir tāpēc, ka hipotētisks tirgus dalībnieks, kurš tiek izmantots salīdzinājumam, šādus apsvērumus ieguldījuma veikšanas brīdī neņemtu vērā.

Kritēriji, ko izmanto konkrētu gadījumu novērtēšanai

Katrā atsevišķā gadījumā ir izmantojami atšķirīgi kritēriji, kuru mērķis ir pēc iespējas piemērotākā un atbilstošākā veidā salīdzināt valsts pasākumu, par kuru runājam konkrētajā gadījumā, īpaši ņemot vērā tā raksturu, ar pasākumu, ko varētu veikt privāts tirgus dalībnieks pēc iespējas līdzīgā situācijā un parastos tirgus apstākļos.²

No ES Tiesas pastāvīgās judikatūras izriet četri kritēriji³ (skat. attēlu):

1

Privātā ieguldītāja kritērijs, kas ir piemērojams tādu valsts pasākumu gadījumā kā kapitāla ieguldījumi

2

Privātā debitora kritērijs

3

Privātā kreditora kritērijs, kas piemērojams parāda atmaksas atvieglojumu pasākumu gadījumā

4

Privātā pārdevēja kritērijs, kas attiecas uz pasākumiem, kuri saistīti ar preču vai pakalpojumu piegādi

Kā noteikt, vai darījums atbilst tirgus nosacījumiem?

Saskaņā ar ES Tiesas un Eiropas Komisijas lēmumu praksi ir vairāki veidi, kā noteikt, vai darījums atbilst parastiem tirgus nosacījumiem, kas iedalās divās galvenajās kategorijās.

Darījuma atbilstību tirgus nosacījumiem nosaka tieši, izmantojot konkrētā darījuma tirgus informāciju:

Pari passu darījums:

- ja vienā darījumā uz vienādiem nosacījumiem ar vienādi nozīmīgu ieguldījumu piedalās gan publiskie subjekti, gan privātie investori;
- ja aktīvu, preču un pakalpojumu pirkšana un pārdošana (vai cits salīdzināms darījums) notiek konkurenci nodrošinošā, pārredzamā, nediskriminējošā un beznosacījumu konkursa procedūrā, kas atbilst publiskā iepirkuma principiem.

Darījuma atbilstību tirgus nosacījumiem novērtē, izmantojot salīdzinošo analīzi vai citas vērtēšanas metodes:

Salīdzinošā analīze: nozīmē, ka ir piemērots atsauces darījums, kuru salīdzināmā situācijā ir veicis salīdzināms privātais uzņēmējs.

Citas vērtēšanas metodes: izvēlas atkarībā no konkrētas situācijas, piemēram, tirgus situācijas, datu pieejamības vai darījuma veida. Parasti piemēro vairākas atšķirīgas metodes, piemēram, iekšējās peļņas normas (IRR) un neto pašreizējās vērtības (NPV) aprēķinu.

Nobeigums

PwC speciālistiem ir plaša pieredze, pārstāvot gan valsts iestādes, gan privātos uzņēmumus visos valsts atbalsta noteikumu piemērošanas aspektos, ieskaitot tirgus ekonomikas dalībnieka principa piemērošanu. Ja jums nepieciešama palīdzība šajos jautājumos, [mūsu eksperti](#) ir gatavi sniegt profesionālu atbalstu un konsultācijas.

¹ Tiesas 2012. gada 5. jūnija spriedums Komisija/EDF, C-124/10 P, ECLI:EU:C:2012:318, 85. punkts.

² Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2018. gada 6. marts, Komisija/FIH Holding un FIH Erhvervsbank, C-579/16 P, EU:C:2018:159, 52. un 55. punkts.

³ Tiesas 2022. gada 17. novembra spriedums Volotea SA un easyJet Airline Co. Ltd/Eiropas Komisija, apvienotajās lietās C-331/20 P un C-343/20 P, ECLI:EU:C:2022:886, 110. punkts un tajā norādītā judikatūra.